

VREDENOORD

Protestantse wijkgemeente in Assen

Rapport werkgroep Toekomstscenario's Vierplekken

'VREDENOORD VITAAL'

Werkgroep Toekomstscenario's Vierplekken

Rienk Gaasbeek, Simon Goverse, Berta van der Kolk, Reinder van der Molen en Jenneke Netjes

Assen, 12 februari 2019

Inhoudsopgave

1	Inleiding en opdracht	4
2	Werkwijze en leeswijzer	5
3	Wijkgemeente Vredenoord	6
3.1	Ontstaan	6
3.2	Huidige situatie	7
3.3	Ontwikkeling ledenbestand	8
4	Ons profiel	9
4.1	Het profiel van de Adventskerk	9
4.2	Het profiel van de Opstandingskerk	9
4.3	Bezoekersaantallen van de vieringen	10
5	Het grotere verband: Kerkelijk Assen	11
5.1	Beschrijving Protestantse Gemeente Assen en andere kerkgenootschappen	11
5.2	Waar zijn overeenkomsten met onze profielen?	11
5.3	Ledenstatistiek	12
5.4	Financiële gegevens	12
6	Ervaringen van kerkelijke gemeenten elders, trends en lessen	14
7	Toekomstscenario's	15
7.1	Inleiding	15
7.2	Beide kerkgebouwen afstoten	15
7.2.1	Vredenoord bouwt een nieuwe vierplek	15
7.2.2	Vredenoord kerkt in de overige PGA-kerken	17
7.3	Eén kerkgebouw afstoten, de Adventskerk blijft	17
7.3.1	Algemeen	17
7.3.2	De Adventskerk is zonder verdere aanpassingen de vierplek van Vredenoord	19
7.3.3	De Adventskerk wordt uitgebreid met faciliteiten en is de vierplek van Vredenoord	19
7.4	Eén kerkgebouw afstoten, de Opstandingskerk blijft	20
7.4.1	Algemeen	20
7.4.2	De Opstandingskerk is zonder verdere aanpassingen de vierplek van Vredenoord	21
7.4.3	De Opstandingskerk wordt uitgebreid met faciliteiten en is de vierplek van Vredenoord	21
7.5	Beide kerkgebouwen blijven open	21
7.5.1	Algemeen	21
7.5.2	Alles laten zoals het is	22
7.5.3	Sterk profileren van beide vierplekken	23
8	Proces naar besluitvorming en draagvlak gemeente	25

8.1	Algemeen.....	25
8.2	Procesvoorstel.....	26
Bijlage 1	Ledenstatistiek Protestantse Gemeente Assen	27
Bijlage 2	Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Adventskerk	28
Bijlage 3	Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Opstandingskerk.....	31
Bijlage 4	Financiële gegevens Protestantse Gemeente Assen	33
Bijlage 5	Ervaringen van kerkelijke gemeenten elders, trends en lessen	35

1 Inleiding en opdracht

De wijkkerkenraad Vredenoord heeft halverwege 2018 een Werkgroep Toekomstscenario's Vierplekken ingesteld. De aanleiding is het aflopen van het huurcontract voor de Adventskerk per 31 december 2022 met een opzegtermijn van één jaar.

De wijkkerkenraad heeft voor die werkgroep een aantal personen in Vredenoord benaderd. Ook is via een bericht in het kerkblad de wijkgemeente de gelegenheid geboden om namen te noemen of zichzelf aan te melden.

Het moderamen heeft aan de wijkkerkenraad voorgesteld:

- de gedachten- en beleidsvorming in het brede kader te zetten van de functie en toekomst van beide vierplekken en een werkgroep samen te stellen met vertegenwoordigers van verschillende geledingen en uit beide delen van de wijkgemeente.
- verschillende scenario's te inventariseren en voorstellen te doen voor het verdere proces van beleidsvorming, de planning daarvan en de wijze waarop belanghebbenden hierbij kunnen worden betrokken.

Dit voorstel is in de kerkenraadsvergadering van 2 juli 2018 aangenomen, waarmee de opdracht aan de werkgroep was geformuleerd.

2 Werkwijze en leeswijzer

We hebben als werkgroep achtergrondinformatie verzameld over aspecten die van belang zijn voor de beschrijving van de scenario's, het gesprek en de besluitvorming. Het betreft:

- Hoe is Vredenoord tot stand gekomen en hoe is het nu? Hoe wordt gevierd? Hoe ziet het ledenbestand eruit? (Hoofdstuk 3)
- Profiel van Adventskerk en Opstandingskerk, bezoekersaantallen (Hoofdstuk 4)
- Het grotere verband: Kerkelijk Assen. Kenmerken van andere kerkelijke gemeenschappen, overeenkomsten met onze profielen, ledenstatistiek en financiële gegevens van de Protestantse Gemeente Assen PGA (Hoofdstuk 5)
- Ervaringen elders in kerkelijk Nederland bij dergelijke processen (Hoofdstuk 6)

Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met de beide predikanten, de kerkelijk werker, de kerkmusicus, de Beleidsgroep Vieren, de dienst geestelijke verzorging van GGZ Drenthe en enkele voormalige leden van het College van Kerkrentmeesters. Hier hebben we geen samenvatting van gemaakt aangezien het persoonlijke meningen zijn. Wel hebben we hieruit geput bij het beschrijven van de scenario's.

Want, gevoed door dit alles hebben we in Hoofdstuk 7 een aantal scenario's geformuleerd en beschreven. Deze geven mogelijkheden weer, als basis voor gesprek. Kerkenraad en gemeente hebben alle ruimte om zelf vorm te geven aan een uiteindelijk voorstel. Tot slot doen wij in Hoofdstuk 8 een voorstel hoe het rapport binnen de wijkkerkenraad en de gemeente kan worden besproken, hoe besluitvorming kan plaats vinden, en hoe het proces richting het gekozen scenario in gang kan worden gezet.

Zowel de achtergrondgegevens als de scenario's hebben we op neutrale wijze beschreven. We hebben de informatie en de scenario's niet geduid, niet van een oordeel voorzien. Ieder kan zelf bepalen wat hij of zij ervan vindt. Soms hebben we daartoe ter stimulering enkele vragen toegevoegd. Ook hebben we geen meningen en ideeën uit de gemeente opgehaald, aangezien dat niet tot onze opdracht behoorde.

3 Wijkgemeente Vredenoord

3.1 Ontstaan

Wijkgemeente Vredenoord is ontstaan door een fusie van de wijkgemeenten Vredeveld en Assen-Noord.

Doel was om via intensieve samenwerking op basis van gelijkwaardigheid tot één levenskrachtige wijkgemeente te komen met een evenwichtige leeftijdsopbouw. Als redenen hiervoor werden genoemd de groeiende financiële problemen binnen de Protestantse Gemeente Assen en de toenemende vergrijzing. Uitgangspunt was het behoud van twee vierplekken, de Adventskerk en de Opstandingskerk.

Het onderzoek naar en het proces richting fusie is in gang gezet in opdracht van de Algemene Kerkenraad, waarbij ruimte open werd gelaten voor andere combinaties dan Noord en Vredeveld. Onder leiding van de kerkenraden kwam het Fusieplan 'Vredenoord in zicht' tot stand. De wijkgemeenten zijn per 1 januari 2014 gefuseerd.

Uit het Fusieplan 'Vredenoord in zicht':

Missie

Verbonden met de kerk van alle eeuwen en plaatsen wil Vredenoord een plek bieden aan iedereen die zich wil laten inspireren door de christelijke traditie, de verhalen uit de Bijbel en de ervaringen van medemensen. Gemeenteleden willen bijdragen aan een samenleving waar iedereen tot zijn recht komt.

Kernwoorden daarbij zijn: ontmoeten, aandacht, elkaar scherp houden, betrokkenheid bij de wereld en bij elkaar, verdieping en bezinning.

Visie

Vredenoord wil als gemeenschap van 'gewone' gemeenteleden, die meer of minder actief zijn en van ambtsdragers invulling geven aan deze missie door de goede dingen uit beide (vroegere) wijkgemeenten te behouden zo dat gemeenteleden in Vredenoord blijven herkennen wat hen verbond aan de vorige wijkgemeenten.

Vredeveld en Assen-Noord en hun kerkgebouwen

Het verschillend karakter van beide kerkgebouwen werd in het Fusieplan als een groot voordeel gezien.

De Opstandingskerk als functioneel, voor praktische doeleinden te gebruiken, kerkgebouw. De Adventskerk met een meer spirituele sfeer en daardoor geschikt voor muziek, theater, kunst, meditatie en door zijn ligging een wekelijkse, veilige en welkome plek voor bewoners van GGZ Drenthe.

Daarbij pasten de onderscheiden hoofdgroepen - in navolging van het Fusieplan – Doeners en Vierders. Doeners zijn vooral in de Opstandingskerk te vinden. Assen-Noord werd beschreven met een diaconaal karakter. Vierders zijn vooral in de Adventskerk te vinden en het profiel van Vredeveld past daarbij: liturgisch-muzikaal met aandacht voor theater en kunst.

Met twee vierplekken kreeg Vredenoord de mogelijkheid om op verschillende tijdstippen en plaatsen verschillende groepen binnen en buiten de kerk vormen van geloofsbeleving aan te bieden in woord, muziek, theater en beeld.

3.2 Huidige situatie

Organisatorisch vlak. Veel is gerealiseerd:

- Eén kerkenraad
- Eén diaconie
- De samenwerking tussen beide predikanten is geïntensiveerd en beiden gaan, net als de kerkelijk werker, afwisselend voor in beide kerken
- Het pastoraat is samengevoegd en werkt volgens één werkwijze
- Er is één uitvaartteam gevormd
- Diverse commissies en werkgroepen hebben leden van beide oorspronkelijke wijkgemeenten.

Activiteiten. We zien enig verkeer over en weer, bv:

- De oorspronkelijke Vredenveld-cantorij heeft steeds meer zangers van beide kerken en zingt nu ook in de Opstandingskerk
- Mensen uit de Adventskerk doen wel eens mee met “Samen eten smaakt naar meer” in de Opstandingskerk
- Er is enkele jaren geleden een serie groothuisbezoeken geweest. De ervaringen daaruit zijn niet gebundeld tot conclusies.

Vieringen

Vanaf het begin worden gezamenlijke diensten georganiseerd. Sinds een aantal jaren heten een aantal daarvan Vredenoord Viert. Buiten de vakantieperiode gaan dan beide predikanten voor. In deze diensten is bijvoorbeeld aandacht voor een specifiek onderdeel van de liturgie. De ervaringen zijn niet gebundeld tot conclusies.

Het aantal gezamenlijke diensten varieert, maar is gemiddeld ongeveer acht per jaar.

Morgengebed

De Adventskerk ligt op het terrein van GGZ Drenthe. Een aantal bewoners of oud-bewoners bezoekt de kerk regelmatig, al dan niet met hulp van vrijwilligers die hen ophalen.

Ten behoeve van deze groep GGZ-bewoners wordt sinds de fusie, als er een gezamenlijke dienst is in de Opstandingskerk, een Morgengebed georganiseerd in de Adventskerk. In de praktijk wordt dit Morgengebed ook door andere gemeenteleden uit Oost bezocht.

Ook wordt sinds enige jaren soms, als 's middags een dienst wordt gevierd in het kader van Musica pro Deo, de gewone viering vervangen door een Morgengebed.

Het Morgengebed wordt geleid door een liturg, een vrijwilliger uit de gemeente. Er is een pool van liturgen gevormd die zo nu en dan voorgaan. Bij een Morgengebed is een organist aanwezig, en één ambtsdrager in plaats van twee. Het duurt ongeveer drie kwartier.

Er wordt enigszins over en weer gekerkt, meer van Noord naar Oost dan omgekeerd, maar een grote vlucht heeft dit nog niet genomen. Bij gezamenlijke diensten in het kader van Vredenoord Viert, viert een deel van de gemeenteleden niet mee. Zie hiervoor de cijfers onder 4.3.

De conclusie kan zijn dat de fusie op organisatorisch vlak goed gevorderd is. Op niveau van activiteiten en vieringen is dat minder het geval.

Vragen:

Herkent u de beschrijving van de wijkgemeente anno 2019? Wat vindt u ervan?

Is een organisatorische fusie voor u voldoende of niet?

Zijn voor u persoonlijk, gezamenlijke vieringen belangrijk voor het gemeentezijn?

Wat vindt u van het Morgengebied?

Zit er verdere ontwikkeling in de gemeenteopbouw of blijft het hangen volgens u?

3.3 Ontwikkeling ledenbestand

Zie hiervoor ook bijlage 1.

Op 31-12-2013, vóór de fusie, had Assen-Noord 1918 leden en Vredeveld 905. Assen-Noord telde dus (en waarschijnlijk is dat nog steeds zo) twee keer zoveel leden als Vredeveld.

Het ledenaantal van Vredenoord is tussen 2013 en 2018 afgenomen met 463, van 2823 tot 2360, een afname van ruim 16%.

De leeftijdsopbouw was vóór de fusie, op 31-12-2013 als volgt:

Wijk	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Vredeveld incl GGZ	6%	14%	23%	39%	19%	100%
Assen-Noord	20%	15%	38%	23%	4%	100%

De grootste groep was in Vredeveld die van 60-79, en in Assen Noord die van 40-59. Ook had en heeft Assen-Noord een groep jonge gezinnen met kinderen (de groep tot 40 jaar was in Assen-Noord 35%, in Vredeveld 20%).

Assen-Noord is over de hele linie een slag jonger dan Vredeveld.

Hieronder de leeftijdsopbouw op diezelfde 31-12-2013 en 31-12-2018.

Leeftijdsopbouw	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Vredenoord 31-12-2013	15%	15%	33%	28%	9%	100%
Vredenoord 31-12-2018	10%	14%	30%	34%	12%	100%

We zijn in de afgelopen vijf jaar met elkaar een stukje ouder geworden.

4 Ons profiel

4.1 Het profiel van de Adventskerk

De Adventskerk is eigendom van GGZ Drenthe. Hij ligt op het terrein van de GGZ, aan de rand van Vredeveld. De kerkzaal met galerij heeft 500 zitplaatsen. De kerk staat bekend om zijn goede akoestiek. Verder heeft de kerk lange wanden die de mogelijkheid bieden tot exposities. Er zijn enkele bijruimtes in het gebouw.

De ligging op het GGZ-terrein heeft vanouds en nog steeds betekenis. Voor bewoners van de GGZ zijn de Adventskerk en zijn activiteiten een verbinding met de maatschappij en het 'gewone' leven. Dat er een kerk staat op het terrein, verwijst voor GGZ-bewoners naar zingeving. Op talloze punten is er verbinding, vaak maar heel klein, die van groot belang is voor zowel de Adventskerk als de (oud-)bewoners van de GGZ. In de vorige paragraaf beschreven we het Morgengebed dat omwille van deze verbinding tot stand gekomen is. GGZ Drenthe draagt de kerk een warm hart toe. GGZ Drenthe is onderdeel van een groot landelijk zorgconcern, Espria, dat verder afstaat van de situatie in Assen.

De populatie van de Adventskerk is er één die liturgie, bezinning, verdieping en vieren belangrijk vindt. Ook is er veel aandacht voor kerkmuziek.

Kenmerkende activiteiten buiten de ochtendkerkdiensten zijn:

- Dienst Musica pro Deo. Tien keer per jaar op de vierde zondag van de maand wordt een muzikale dienst gehouden die een paar honderd bezoekers trekt, ook van buiten Vredenoord.
- Tentoonstellingen en Kerk en theater
- Geleide meditatie in het stiltecentrum, waar ook GGZ-bewoners komen.
- Ander gebruik van de Adventskerk is veelal gerelateerd aan het profiel van de kerk.

4.2 Het profiel van de Opstandingskerk

De Opstandingskerk is eigendom van de Protestantse Gemeente Assen. Hij ligt midden in de wijk Marsdijk in Assen-Noord. De kerkzaal kan maximaal 350 stoelen herbergen. Er zijn meerdere bijruimtes. Zowel kerkzaal als bijruimtes kunnen met behulp van schuifwanden vergroot en verkleind worden, waarmee de kerk heel praktisch is. De kerk heeft een goed-geoutilleerde keuken. Het dak is van 36 zonnepanelen voorzien.

De populatie van de Opstandingskerk is er één van mensen die houden van een lossere liturgie. Een deel van de bezoekers, met name de jonge gezinnen, heeft behoefte aan een meer 'evangelische' invulling en vormgeving van kerkdiensten. Sinds een aantal jaren hebben zij de SOEPelgroep gevormd die eens per maand meewerkt aan de SOEPeldienst. Na de dienst is er voor iedereen soep.

Kenmerkende activiteiten buiten de kerkdiensten zijn:

- Eens per maand “Samen eten smaakt naar meer”. Deze maaltijd wordt zowel door gemeenteleden als door buurtbewoners bezocht, in totaal steeds zo’n 60 mensen.
- Allerlei activiteiten van en voor de jeugd, ook bezoek basisscholen
- Diaconale activiteiten, economie en geloof
- De Opstandingskerk wordt gebruikt voor veel andere kerkelijke ontmoetingen en vergaderingen en biedt ook plek aan derden, bv stembureau, ontmoetingsmiddag Rode Kruis.

We verwijzen graag naar bijlage 2 en 3 waar het diverse en veelvuldige gebruik van beide kerkgebouwen veel uitgebreider is beschreven, net als de geschiedenis en de inrichting. In bijlage 2 vindt u de Adventskerk, in bijlage 3 de Opstandingskerk.

4.3 Bezoekersaantallen van de vieringen

In de Adventskerk wordt al heel lang bijgehouden hoeveel mensen de zondagse diensten bezoeken. Een samenvatting van de telling is opgenomen in bijlage 2.

In de Opstandingskerk wordt geteld vanaf zomer 2018. Dat is een relatief korte periode. Er zijn in die periode 20 gewone kerkdiensten geweest, met gemiddeld 147 bezoekers. Ook waren er drie gezamenlijke diensten, met gemiddeld 163 bezoekers.

Het algemene beeld uit bijlage 3 is 100 tot 300 bezoekers in de Opstandingskerk. Het bezoekersaantal is, net als in de Adventskerk, door de jaren heen zichtbaar afgenomen.

Enkele lijnen uit de bezoekersaantallen:

- Het gemiddelde aantal kerkgangers in een gewone kerkdienst in de Adventskerk is vanaf 2012 gedaald van ruim 150 naar 110, dat is met meer dan een kwart. De laatste jaren lijkt het redelijk stabiel.
- In de Opstandingskerk komen in een gewone kerkdienst zo’n 150 bezoekers.
- Gezamenlijke diensten in de Adventskerk zijn in 2012 begonnen met meer dan 200 bezoekers. Vanaf 2014 stabiliseert het tot zo’n 170 bezoekers (190 als de Kerstnachtdienst wordt meegerekend die in 2018 voor het eerst gezamenlijk is gevierd, in de Adventskerk)
- Gezamenlijke diensten in de Opstandingskerk tellen zo’n 170 bezoekers.
- Het aantal bezoekers van het Morgengebed is redelijk stabiel tussen 60 en 70.
- De dienst Musica pro Deo wordt vanaf 2014 structureel gevierd in de Adventskerk. Het gemiddelde is begonnen met ruim 170, en ligt de laatste jaren op 230-240 bezoekers.
- Bij gezamenlijke diensten is het aantal bezoekers hoger dan bij een gewone dienst, maar lager dan je op basis van een optelsommetje zou verwachten. Gemeenteleden uit Noord komen gemakkelijker naar Oost dan andersom, zo laten de cijfers zien.

Vragen:

Ons viel op dat een beschrijving van de afzonderlijke populaties niet afwijkt van wat we vijf jaar geleden zouden hebben geschreven. Herkent u dat?

Ziet u graag dat beleving en cultuur van de voormalige wijken naar elkaar toegroeien?

Waarom wel, niet?

5 Het grotere verband: Kerkelijk Assen

5.1 Beschrijving Protestantse Gemeente Assen en andere kerkgenootschappen

Vredenoord maakt deel uit van de Protestantse Gemeente Assen. Verder behoren daartoe:

- Wijkgemeente De Drieklank, ook een fusiegemeente (van Zuiderkerk, de Bron, de Ontmoeting). Er zijn twee vierplekken: de Bron en Kloosterveste.
- Wijkgemeente De Jozefkerk
- De ouderenpastor en de stadspredikant.

Ook heeft de PGA een nauwe band met:

- Hervormde Sionsgemeente, gereformeerde bond. Deze kerkt in de Schulp en in de Bron.
- Vrijzinnig Assen. Deze kerkt in de Doopsgezinde kerk.

Naast bovenstaande PGA kennen we in Assen nog veel andere kerkgenootschappen: Gereformeerd Vrijgemaakt (5 kerken), Christelijk Gereformeerd, Nederlands Gereformeerde Kerk (in de Open Hof), City Life Church (in de Zuiderkerk), Assen Zoekt (in de Open Hof), de Pinkstergemeente, de Rooms Katholieke Kerk, de Baptisten Gemeente, Leger des Heils, 2 Molukse kerken etc.

Naar onze inschatting hebben de meeste kerkgemeenschappen te maken met vergrijzing en een teruglopend leden- en bezoekersaantal. Uitzonderingen zijn in ieder geval Assen Zoekt en de City Life Church en waarschijnlijk ook de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt.

Een evt. ruimtebehoefte van deze kerkgenootschappen is een thema voor de Algemene Kerkenraad.

5.2 Waar zijn overeenkomsten met onze profielen?

Omdat we bij de beschrijving van scenario's soms ook naar profilering verwijzen, hebben we hieronder opgenomen welke kerkelijke gemeenschappen een profiel hebben dat overeenkomen met dat van onze twee kerken (diaconaal en muzikaal-liturgisch).

Muziek. Binnen de PGA heeft de Jozefkerk een enkele keer een muziekuitvoering. De Bron besteedt aandacht aan diverse muziek, bv met een huiskamerconcert, Luisteren naar Lohues, spirituals. In de Jacobuskerk in Rolde organiseert de Stichting Rolder Concerten eenmaal per maand, deels samenvallend met de kerkmuzikale serie Musica pro Deo, een concert.

Kunst en cultuur. Ook in De Bron en in Vries is aandacht voor Kunst en cultuur.

Diaconaat, kerkzijn in de buurt, economie en geloof. Ook vanuit De Bron is er veel aandacht voor diaconaat. Economie en geloof werkt vanuit de Opstandingskerk voor heel Assen.

Kerken in de directe omgeving zijn voor de Opstandingskerk de Gereformeerde kerken vrijgemaakt in Marsdijk en Peelo; en voor de Adventskerk de Nederlands Gereformeerde Kerk en sinds kort Assen Zoekt in de Open Hof. Er lijkt niet veel verkeer te zijn tussen deze kerkelijke gemeenschappen.

Welke kerken hebben **kinderen en jeugd**? Binnen de PGA zijn dat naast de Opstandingskerk de Jozefkerk en vooral de Ontmoeting. Buiten de PGA zijn dat de Gereformeerde kerken Vrijgemaakt en in sterke mate ook Assen Zoekt en de City Life Church. Deze beide bloeiende

gemeenschappen hebben een orthodox-evangelische inslag, zoals dat ook herkenbaar is in de Ontmoeting en enigszins bij de SOEPelgroep in de Opstandingskerk.

Als belangrijkste conclusies zien we:

- De invulling die Vredenoord geeft aan muzikale zondagmiddagdiensten is uniek
- Economie en geloof is het sterkst geworteld in Vredenoord, diaconaat is er ook in de Bron
- Voor jonge gezinnen en jeugd met evangelische inslag is er veel aansprekend aanbod in Assen buiten Vredenoord

5.3 Ledenstatistiek

Zie ook bijlage 1.

Eerder bespraken we de ontwikkeling in het aantal leden van Vredenoord: tussen 2013 en 2018 een afname met 16%.

In onderstaande tabel staan ledenaantallen van de drie wijkgemeenten over de jaren 2012 tot en met 2018. Vredenoord loopt hierin in de pas met de andere wijkgemeenten. Jaarlijks vermindert het totaal aantal leden van de PGA met gemiddeld 3,6%.

Aantal leden ultimo	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Jozefkerk	1.348	1.318	1.296	1.268	1.211	1.165	1.120
Drieklank	2.917	2.796	2.637	2.518	2.487	2.394	2.355
Vredenoord	3.018	2.823	2.685	2.617	2.541	2.434	2.360
Totaal	7.283	6.937	6.618	6.403	6.239	5.993	5.835
Mutatie t.o.v. vorig jaar		-4.8%	-4.6%	-3.2%	-2.6%	-3.9%	-2.6%

Ook bespraken we de leeftijdsopbouw van Vredeveld en Assen-Noord. Hieronder vindt u de leeftijdsopbouw van Vredenoord vergeleken met die van de Drieklank en de Jozefkerk, per 31-12-2018.

Leeftijdsopbouw	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Jozefkerk	11%	12%	19%	40%	18%	100%
Drieklank	13%	16%	24%	32%	16%	100%
Vredenoord	10%	14%	30%	34%	12%	100%
Alle wijken	11%	14%	25%	34%	15%	100%

De grootste groep jonge gezinnen bevindt zich in de Drieklank. Voor de leeftijdsgroepen vanaf 40 is Vredenoord min of meer de jongste wijkgemeente.

5.4 Financiële gegevens

In bijlage 4 hebben we enkele kengetallen opgenomen uit de jaarrekeningen 2015 tot en met 2017 en de begrotingen voor 2018 en 2019 van het College van Kerkrentmeesters CvK. De 'omvang' van wat jaarlijks omgaat in de PGA bedraagt de laatste jaren ruim € 900.000. 50-60% daarvan gaat naar inzet van wijkpredikanten.

Het eigen vermogen bedraagt € 2.500.000, bijna drie keer de jaaromvang.

De laatste jaren is het resultaat enkele malen positief geweest. Voor 2018 en 2019 worden tekorten verwacht, van € 129.000 resp. € 215.000.

In de jaarrekeningen zien we een afname van wat de leden opbrengen via Kerkbalans, passend bij de afname van het aantal leden die we eerder beschreven. Overigens krijgt de PGA zo nu en dan ook legaten die het resultaat van dat jaar positief beïnvloeden. Beleidsmatig is het niet mogelijk om met legaten rekening te houden.

Op verzoek van het CvK wordt gewerkt aan een meerjarenbegroting tot 2028. Deze is op moment van schrijven van dit rapport nog niet beschikbaar voor de werkgroep. Verder heeft de Algemene Kerkenraad een commissie in het leven geroepen die zich gaat buigen over de inzet van predikanten en opvolging bij vertrek. Tussen nu en vijf jaar gaan naar verwachting vier predikanten met emeritaat. Ook één van de predikanten van Vredenoord behoort daartoe. Ook is een gebouwencommissie gevormd.

Kosten vierplekken

In de jaarrekeningen van het College van Kerkrentmeesters van de PGA zijn de (netto) exploitatiekosten van de verschillende kerkgebouwen opgenomen. De Bron is daarbij het goedkoopst, waarbij aangetekend zij dat het beleid is om veel PGA-vergaderingen en bijeenkomsten aldaar te houden wat de inkomsten verhoogt. Daarna volgen Opstandingskerk en Adventskerk. Tot slot komen Kloosterveste en Jozefkerk. De begrotingen voor 2018 en 2019 vertonen een vergelijkbaar beeld.

Als we kijken naar onderhoudskosten en raming kosten groot onderhoud per kerkgebouw zien we het volgende. Kloosterveste en de Adventskerk zijn geen eigendom van de PGA. Onderhoudskosten en raming kosten groot onderhoud zijn derhalve nul. Van de andere drie kerkgebouwen brengt de Jozefkerk, een historisch kerkgebouw, verreweg de meeste kosten met zich mee. Opstandingskerk en de Bron zijn vele malen goedkoper, de Bron nog meer dan de Opstandingskerk.

Onze conclusie is dat de Adventskerk en de Opstandingskerk relatief gezien geen dure vierplekken zijn voor de PGA.

6 Ervaringen van kerkelijke gemeenten elders, trends en lessen

Om te leren van ervaringen met veranderingsprocessen in kerkelijke gemeenten elders is contact gezocht met een gemeenteadviseur van de PKN, mevrouw Mieke Wiegeraad. Zij heeft een aantal gemeenten genoemd die voorbeelden zouden kunnen zijn.

Er is contact geweest met vertegenwoordigers van de protestantse gemeenten Leeuwarden, Heerenveen, Drachten, een gemeenteadviseur van de protestantse gemeente Deventer, wijkgemeente De Weide in Hoogeveen, het Witte Kerkje in Huis ter Heide en met voormalig Vredeveld-predikant Jan van Baardwijk/Bergkerk te Amersfoort.

Een overzicht van trends is opgenomen in bijlage 5. We noemen daaruit:

- Wel of niet samenvoegen van wijkgemeenten en kerkgebouwen en de effecten daarvan,
- Profileren en de manier waarop dat kan,
- Evenals tips en lessen van andere kerkelijke gemeenten.

7 Toekomstscenario's

7.1 Inleiding

Hierna beschrijven wij een aantal scenario's, die niet tot in detail zijn uitgewerkt. Er zijn meer scenario's te bedenken. Wij nodigen iedereen uit creatief mee te denken over de ontwikkelingen en invloed hebbende factoren om te komen tot het beste en wellicht mooiste resultaat.

Elk scenario is beschreven volgens een vaste opbouw:

- a. Korte beschrijving
- b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen
- c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen
- d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren.

Punt b vraagt misschien om een toelichting.

Hier wordt zichtbaar *waarom* men voor een bepaald scenario de voorkeur kan hebben.

Welke bewuste en onbewuste overtuigingen en waarden spelen mee. Wat is in de basis belangrijk bij kerk-zijn? Wij denken dat deze waarden en overtuigingen heel belangrijk zijn.

Voorbeelden van waarden en overtuigingen zijn:

- Een gefuseerde gemeente zit op zondag bij elkaar in de kerk
- Het is belangrijk om als kerk veel meer naar buiten te treden
- Hoe voller een kerk op zondag, hoe beter
- Je moet elke zondag kunnen kiezen voor een kerk(dienst) die past bij je eigen theologische en liturgische voorkeur
- Het belangrijkste van een kerkdienst is het contact maken met het 'heilige' of het 'mysterie'. Daar gaat kerk-zijn in eerste instantie over.

7.2 Beide kerkgebouwen afstoten

7.2.1 Vredenoord bouwt een nieuwe vierplek

a. Korte beschrijving

Tussen de burgerlijke wijken Vredeveld, Marsdijk, Peelo, Messchenveld en Noorderpark wordt een nieuw spiritueel/kerkelijk centrum gebouwd met één, maar liefst twee (kerk)zalen. In het meest optimale geval één zaal met een goede akoestiek, een goed orgel, lange wanden en een groot podium. Het gebouw heeft een café- restaurant met professionele keuken en biedt ook overnachtingsmogelijkheden voor retraites, als een modern klooster. Het moet een qua architectuur en inrichting uitnodigende blikvanger zijn, met diverse ruimtes voor activiteiten door de week. Er is voldoende parkeerruimte en het is goed bereikbaar met het openbaar vervoer. Het gebouw ligt op een goede zicht locatie.

Met twee zalen is er tegelijkertijd keus tussen verschillende theologische en liturgische profielen. Beide groepen kunnen elkaar ontmoeten.

Beide predikanten en kerkelijk werker gaan in afwisseling voor. Er kan gewerkt worden aan zingeving en levensvragen, met ruimte voor een spirituele/christelijke benadering via cursussen, catechese, stilte en meditatie, pastorale gesprekken, rust en bezinning. Het is geschikt als vaste plek voor Zin op Zondag en het Oecumenisch Leerhuis.

“Samen eten smaakt naar meer”, diaconaal werk, theater en beeldende kunst worden daarin ondergebracht.

Ook voor aanpalende benaderingen is er plek, zoals breed maatschappelijk werk, een filosofiekring als “De Verdieping”, yoga en Zen meditatie.

In het gebouw kunnen ruimten worden verhuurd voor bijeenkomsten en vergaderingen van andere geloofsgemeenschappen, overheden, instellingen en bedrijven. Exploitatie en beheer vergen een aanpak op een min of meer commerciële basis.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- Er is nieuw elan nodig en een nieuw kerkgebouw kan dat bieden
- De fusie is pas afgerond als de vieringen en overige activiteiten van de gemeente in al hun variatie in één kerkgebouw plaatsvinden
- Door nieuwbouw wordt de pijn van afstoting van beide kerken in de wijkgemeente gelijk gevoeld
- De gemeenschapsvorming binnen Vredenoord wordt geïntensiveerd
- De ‘kerk’ vertoont zich in de volle breedte van haar roeping en taak: het is zaak om als kerk nog meer ‘in de wereld’ te staan
- We betrekken meer mensen, wie ook, bij kerk, geloof en zingeving
- Dat vraagt om nieuwe vormen en andere wegen.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Per 1 januari 2014 zijn de vroegere wijkgemeenten Assen Noord en Vredenveld reeds gefuseerd
- De populatie van beide kerken veroudert, er is een afname van het ledenaantal, dus minder ruimte nodig
- De gevoeligheid voor een mogelijke toekomstige terugloop in de formatie van predikanten vermindert
- Verkoop van de Opstandingskerk en huurbeëindiging van de Adventskerk leveren financiële middelen resp. besparingen op
- De exploitatie van een (nieuw) gebouw is in beginsel goedkoper dan van twee gebouwen
- We sluiten aan bij een traditie: Assen is ooit in de 13^e eeuw gestart met een klooster.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Voor de in de Advents- en Opstandingskerk kerkende, voormalige bezoekers van de Open Hof en de Zuiderkerk zal het opnieuw verdrietig zijn dat ze hun kerkgebouw moeten verlaten
- Een aantal Vredenoorders gaat naar een andere PGA-kerk, kiest een andere geloofsgemeenschap of verlaat de kerk
- De relatie Vredenoord - GGZ Drenthe gaat verloren
- Met het sluiten van de Opstandings- en Adventskerk verdwijnt de ‘kerk in de buurt’
- Er zijn waarschijnlijk aanvullende financiële middelen nodig.

7.2.2 Vredenoord kerkt in de overige PGA-kerken

a. Korte beschrijving

De Advents- en Opstandingskerk worden afgestoten en de Vredenoorders gaan ter kerke in de overgebleven PGA kerkgebouwen. De predikanten en kerkelijk werker van Vredenoord gaan in roulatie met de collega's in die kerken voor.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- Liever twee kerken "vol" dan meerdere voor de helft gevuld.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- De ontkerkelijking en vergrijzing, leidend tot verminderd kerkbezoek en bestuurlijke slagkracht in Assen, gaan door
- De kerkelijke bijdragen nemen af
- Verkoop van de Opstandingskerk voorziet de PGA van extra financiële middelen.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Vredenoord valt als wijkgemeente uit elkaar
- Het profiel van Vredenoord verdwijnt uit Assen
- De Opstandingskerk, gelegen midden in de woonbebouwing en nabij een winkelcentrum - met haar gemakkelijk op te delen kerkzaal, beamerinstallatie de bijruimtes, buffet en keuken - als functioneel, voor praktische doeleinden te gebruiken kerkgebouw gaat verloren. Daarmee komt o.m. een einde aan "Samen eten smaakt naar meer".
- De Adventskerk met de mooie architectuur en goede akoestiek, stiltecentrum, groot podium, en lange (expositie)wanden verdwijnt. Daarmee komt o.m. een einde aan Musica pro Deo, theateruitvoeringen en de exposities van beeldende kunst
- Leden van Vredenoord die graag in de wijk naar de kerk gaan worden niet meer bediend
- Voor de in de Advents- en Opstandingskerk kerkende, voormalige bezoekers van de Open Hof en de Zuiderkerk zal het opnieuw verdrietig zijn dat ze hun kerkgebouw moeten verlaten
- Een aantal Vredenoorders kiest een andere geloofsgemeenschap of verlaat de kerk
- De relatie Vredenoord- GGZ Drenthe gaat verloren
- Met het sluiten van de Opstandings- en Adventskerk verdwijnt de 'kerk in de buurt'.

7.3 Eén kerkgebouw afstoten, de Adventskerk blijft

7.3.1 Algemeen

Eerst volgt een algemene beschrijving. Daarna twee varianten van dit scenario.

a. Korte beschrijving:

- De Opstandingskerk wordt verkocht
- De huur van de Adventskerk wordt na 31 december 2022 voortgezet
- Eventueel wordt deze kerk gekocht
- Alle kerkdiensten en overige activiteiten vinden plaats in de Adventskerk
- Beide predikanten en kerkelijk werker gaan daar in afwisseling voor

- De vieringen worden:
 - een mix van hoogliturgische elementen tot en met breed muzikale invullingen zoals die nu in beide vierplekken apart worden gepraktiseerd, of
 - de vieringen worden op dezelfde zondag op de oude voet, zoals in beide kerken gebruikelijk, achter elkaar of
 - wisselend per zondag gepraktiseerd
- De kindernevendienst en de oppas worden weer ingevoerd
- De overige activiteiten van de Adventskerk en de Opstandingskerk worden voortgezet en waar mogelijk uitgebreid

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- De fusie is pas afgerond als de vieringen en overige activiteiten in al hun variatie in één kerkgebouw plaatsvinden.
- De Adventskerk met haar kenmerken, mogelijkheden en regionale bekendheid moet behouden blijven
- De relatie met GGZ Drenthe is belangrijk en moet behouden blijven.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Per 1 januari 2014 zijn de vroegere wijkgemeenten Assen Noord en Vredeveld reeds gefuseerd
- De populatie van beide kerken veroudert, er is een afname van het ledenaantal, dus er is minder ruimte nodig
- Er is bij één viering per zondag minder inzet van predikanten, kerkelijk werker, andere professionals en vrijwilligers nodig
- De gevoeligheid voor een mogelijke toekomstige terugloop in de formatie van predikanten en kerkelijk werker vermindert
- De Adventskerk blijft behouden
- De relatie met GGZ Drenthe en de mogelijkheid voor GGZ-bewoners om te kerken in de Adventskerk blijven behouden
- Verkoop van de Opstandingskerk levert financiële middelen op
- Eén gebouw levert minder kosten, dus besparingen op.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- De Adventskerk is in Vredenoord de enige vierplek
- De Opstandingskerk met haar kenmerken en mogelijkheden gaat verloren
- Het grootste deel van Vredenoord (ong. 2/3 van het ledental) verliest de eigen kerk
- Veel gemeenteleden uit Assen Noord hechten aan hun kerkgebouw. Waarschijnlijk zal een deel van hen gaan kerken in een andere Asser PGA-wijkgemeente, in een niet PGA-kerk of verlaat de kerk.
- Adventskerkers verliezen bij één zondagse kerkdienst-met-een-‘mix’ voor een deel het door hen gewaardeerde hoogliturgische profiel.

7.3.2 De Adventskerk is zonder verdere aanpassingen de vierplek van Vredenoord
Aanvullende opmerkingen:

a. Korte beschrijving:

- Voor het jeugd- en jongerenwerk, kindernevendienst en oppas wordt (mede) gebruik gemaakt van het Proathoes.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Uit de besparingen en uit de verkoopopbrengst van de Opstandingskerk kan uitbreiding van activiteiten worden gefinancierd.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- "Samen eten smaakt naar meer" moet stoppen omdat de Adventskerk geen geschikte keuken heeft.

7.3.3 De Adventskerk wordt uitgebreid met faciliteiten en is de vierplek van Vredenoord

Aanvullende opmerkingen:

In deze variant wordt de Adventskerk uitgebreid met een aantal faciliteiten. Het gebruik van de kerk wordt geïntensiveerd, de exploitatie en beheer vergen een aanpak op min of meer commerciële basis.

a. Korte beschrijving:

- De sfeer in de Adventskerk wordt warmer en intiemer gemaakt, bijv. door andere verlichting, zonder dat dit een negatieve invloed op de akoestiek heeft
- De kerk wordt uitgebreid met zaalaccommodatie, een restaurant/café en een professionele keuken
- Er komt/en een beamerinstallatie en/of een aantal grote mobiele schermen
- Wat met het afstoten van de Opstandingskerk gemist wordt, kan waar mogelijk in de aanpassingen ontwikkeld worden.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen

- Dit scenario biedt iets nieuws. Het nadenken over mogelijkheden, aanpassingen, nieuwe inrichting geeft nieuw elan. Voor alle gemeenteleden ontstaat iets nieuws, hetgeen verbindend kan werken en nieuwe energie geven.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Uit de besparingen en uit de verkoopopbrengst van de Opstandingskerk kunnen de aanpassingen en uitbreiding van activiteiten worden gefinancierd
- "Samen eten smaakt naar meer" blijft intact, en zal nieuwe bezoekers trekken.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- "Samen eten smaakt naar meer" verliest vanwege de verhuizing naar een ander deel van Assen een deel van haar trouwe bezoekers. Een vervoersvoorziening kan dit voorkomen.
- Een mogelijk beroep op het auteursrecht door of namens de architect.
- Blijft de Adventskerk gehuurd (en niet gekocht) dan a. is voor de bouwkundige voorzieningen toestemming van de eigenares/GGZ Drenthe nodig en b. vervallen de

voorzieningen aan haar. Zouden die voorzieningen tot een meerwaarde van het gebouw leiden dan is het wenselijk met de eigenares afspraken over een financiële vergoeding te maken.

7.4 Eén kerkgebouw afstoten, de Opstandingskerk blijft

7.4.1 Algemeen

Eerst volgt een algemene beschrijving. Daarna twee varianten van dit scenario.

a. Korte beschrijving

- Het huurcontract van de Adventskerk wordt na 31 december 2022 niet verlengd
- Alle kerkdiensten en overige activiteiten vinden plaats in de Opstandingskerk
- Beide predikanten en kerkelijk werker gaan daar in afwisseling voor.
- De vieringen worden
 - een mix van een breed muzikale invulling tot en met hoogliturgische elementen zoals die nu in beide vierplekken apart worden gepraktiseerd, of
 - de vieringen worden op dezelfde zondag op de oude voet, zoals in beide kerken gebruikelijk, achter elkaar of
 - wisselend per zondag gepraktiseerd
- De overige activiteiten van de Opstandingskerk en (gedeeltelijk) Adventskerk blijven doorgaan. Musica Pro Deo, expositie beeldende kunst en theatervoorstellingen worden echter niet meer in Vredenoord georganiseerd.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- De fusie is pas afgerond als de vieringen en overige activiteiten van de gemeente in al hun variatie in één kerkgebouw plaatsvinden
- De Opstandingskerk met haar kenmerken en mogelijkheden moet behouden blijven.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Per 1 januari 2014 zijn de vroegere wijkgemeenten Assen Noord en Vredenveld reeds gefuseerd
- De populatie van beide kerken veroudert, er is een afname van het ledenaantal, dus er is minder ruimte nodig
- Het grootste deel (2/3) van wijkgemeente Vredenoord blijft zijn kerkgebouw houden
- Bij één zondagse viering is minder inzet van predikanten, kerkelijk werker, andere professionals en vrijwilligers nodig
- De gevoeligheid voor een mogelijke toekomstige terugloop in de formatie van predikanten en kerkelijk werker vermindert
- Voor de Adventskerk hoeft geen huur meer te worden betaald.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- De Opstandingskerk is in Vredenoord het enige alternatief
- De Adventskerk met haar kenmerken en mogelijkheden verdwijnt
- De psychologische 'bult' blijkt in de praktijk voor de Adventskerkgangers nog groter dan voor de Opstandingskerkgangers.
- Voor de voormalige bezoekers van de Open Hof en de Zuiderkerk zal het opnieuw verdrietig zijn dat ze hun kerkgebouw moeten verlaten

- Een aantal Adventskerkers gaat kerken in een andere Asser PGA-wijkgemeente, in een niet PGA-kerk of verlaat de kerk
- De relatie Vredenoord- GGZ Drenthe gaat verloren.

7.4.2 De Opstandingskerk is zonder verdere aanpassingen de vierplek van Vredenoord

Aanvullende opmerkingen:

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Uit de besparing, vanwege het niet meer voor de Adventskerk betalen van huur, kan uitbreiding van activiteiten worden gefinancierd.

7.4.3 De Opstandingskerk wordt uitgebreid met faciliteiten en is de vierplek van Vredenoord

Aanvullende opmerkingen:

In deze variant wordt de Opstandingskerk uitgebreid met een aantal faciliteiten. Het gebruik van de kerk wordt geïntensiveerd, de exploitatie en beheer vergen een aanpak op min of meer commerciële basis.

a. Korte beschrijving

- De Opstandingskerk wordt aangepast om nog beter aan de nieuwe situatie te voldoen:
 - bijv. de grote zaal van de kerk wordt gerenoveerd/verbouwd en heringericht d.w.z. van huiselijker naar gewijder. De akoestiek wordt verbeterd
 - Het aantal zalen wordt uitgebreid en passend ingericht ten behoeve van meditatie, kleine vieringen en een uitnodigende café- en restaurant functie; de plafonds worden geïsoleerd om geluidsoverlast bij regenval tegen te gaan.
- Wat met het afstoten van de Adventskerk gemist wordt kan waar mogelijk ontwikkeld worden.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen

- Dit scenario biedt iets nieuws. Het nadenken over mogelijkheden, aanpassingen, nieuwe inrichting geeft nieuw elan. Voor alle gemeenteleden ontstaat iets nieuws, hetgeen verbindend kan werken en nieuwe energie geven.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Uit de besparing, vanwege het niet meer voor de Adventskerk betalen van huur, kunnen de aanpassingen in de Opstandingskerk voor een deel worden gefinancierd.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Waarschijnlijk zijn voor de aanpassingen aanvullende financiële middelen nodig.

7.5 Beide kerkgebouwen blijven open

7.5.1 Algemeen

a. Korte beschrijving:

- Het huurcontract van de Adventskerk wordt na 31 december 2022 verlengd

- De zondagse eredienst wordt in beide kerken gevierd. Als er in de Opstandingskerk een Vredenoord Viert-zondag is wordt in de Adventskerk mede ten behoeve van de GGZ-bewoners een Morgengebed gehouden
- De overige activiteiten in beide kerkgebouwen gaan op de oude voet door.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- De doelen van het fusieproces zijn voldoende gerealiseerd
- Noord en Oost moeten ieder een kerkgebouw, met de eigen kenmerken, mogelijkheden, cultuur en sfeer hebben
- Er moet een keuzemogelijkheid tussen beide kerken en profielen blijven
- De afstand naar het "eigen" kerkgebouw moet kort zijn
- Het is herkenbaar en verbindend om te wonen in de buurt van mede-kerkgangers

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Het gelijktijdig houden van kerkdiensten in beide vierplekken gebeurt al, er is ervaring mee
- Beide kerken zijn goedkoop
- De variëteit in kenmerken en mogelijkheden van beide kerkgebouwen blijft behouden
- De relatie met GGZ Drenthe en de mogelijkheid voor GGZ-bewoners om te kerken in de Adventskerk blijft behouden.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Door de gestage afname van het ledental en kerkbezoekers in beide vierplekken worden de kerken leger tijdens zondagse diensten. Dat kan als nadeel voelen. Er zijn mensen die zich minder aangetrokken voelen tot een steeds leger wordende kerk(dienst)
- De grote inzet van predikanten, kerkelijk werker, andere professionals en vrijwilligers blijft nodig
- De gevoeligheid voor een mogelijke toekomstige terugloop in de formatie van predikanten en kerkelijk werker is groter dan bij gebruik van 1 kerkgebouw.

7.5.2 Alles laten zoals het is

Aanvullende opmerkingen:

a. Korte beschrijving:

- Alles blijft zoals het is.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- Dat geeft rust binnen de gemeente
- Kerkbezoek gaat altijd in golfbewegingen.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- 'Alles loopt toch goed? Waarom veranderen?'

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Stilstand is achteruitgang, de dood in de pot.

7.5.3 Sterk profileren van beide vierplekken

In deze variant blijven beide gebouwen open. Echter de verschillende profielen worden nog nadrukkelijker "in de markt gezet". Dit vereist een wake up call en input van nieuwe energie in Noord en Oost.

Het profiel van de Opstandingskerk wordt: diaconaal centrum

- De Opstandingskerk wordt het diaconaal centrum van/in de wijk met uitbreiding van de reeds bestaande activiteiten zowel in omvang als in diversiteit

Bijvoorbeeld:

- Kerkdiensten hebben een gevarieerd karakter, passend bij het profiel, ook aantrekkelijk voor jongere gemeenteleden en niet kerkelijke wijkbewoners, met o.a. aandacht voor- en inbreng van maatschappelijke thema's, medewerking van gospelkoren
- "Samen eten smaakt naar meer" wordt vaker georganiseerd en richt zich nog sterker op de buurt; er is een dagelijks geopende koffiehoeke, een dependance van de Voedselbank, vergaderruimte voor uitbreiding van de pastorale voorhoedefunctie in de wijk en het buurtteam, etc.
- Het bestaande jeugd- en jongerenwerk wordt geïntensiveerd waarbij mede een beroep wordt gedaan op de aan te trekken jeugdpredikant
- De kerk wordt nog meer dan nu het geval is aan derden verhuurd, bijvoorbeeld aan kerkgenootschappen die ruimte zoeken, en aan allerlei niet-kerkelijke instellingen en buurtactiviteiten.

Het profiel van de Adventskerk wordt: Ontmoetingsplaats voor spiritualiteit, bezinning, muziek en kunst. Trefwoorden zijn verbinding, bezieling, verdieping en verbeelding.

- De kerkdienst is hoog-liturgisch, volgt op de zondagochtend het oecumenisch ordinarium
- Het Morgengebed vindt plaats wanneer er 's morgens een Vredenoord Viert-dienst in de Opstandingskerk is en er 's middags diensten in het kader van Musica pro Deo zijn
- De activiteiten op het gebied van kerkmuziek en liturgie worden geïntensiveerd bijv. door uitbreiding van de kerk muzikale serie Musica pro Deo
- Het gebouw is een podium voor
 - verhuur voor niet-kerkelijke uitvaarten en door derden te geven concerten van klassieke en kerkmuziek
 - voor lezingen, het Oecumenisch Leerhuis, Zin op Zondag, verrijkende activiteiten op het vlak van zingeving, meditaties, stiltewandelingen
 - voor kunstexposities, theater, literatuur en poëzie, presentaties van (basis)schoolprojecten op het gebied van religie, cultuur en kunst

Aanvullende opmerkingen:

a. Korte beschrijving

- Het huurcontract van de Adventskerk wordt na 31 december 2022 verlengd
- De vierplekken scherpen hun reeds bestaande profiel aan waarbij ze zich (nog meer) van de overige PGA-gemeenten en andere kerken onderscheiden
- Daarvoor wordt expliciet en voor 100% gekozen
- De zondagse eredienst wordt in beide kerken gevierd
- In beide kerken worden de overige activiteiten geïntensiveerd en uitgebreid
- Het contract met de professionele kerkmusicus wordt uitgebreid.

b. Waarden en overtuigingen om voor dit scenario te kiezen:

- Profileren is dé manier om je te onderscheiden. Sterker nog: wil 'de kerk' overeind blijven dan is expliciete profilering een absolute noodzaak
- Beide kerkgebouwen met eigen kenmerken, mogelijkheden, sfeer en cultuur moeten behouden blijven
- Er is een keuzemogelijkheid voor gemeenteleden
- De 'kerk' vertoont zich in de volle breedte van haar roeping en taak: de wijkgemeente speelt in beide vierplekken beter in op de behoeften en wensen van zowel binnen als buiten de kerk.

c. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario bevorderen:

- Deze profilering bestaat voor een deel al
- Deze profilering ligt in de lijn van het in 2014 bij de fusie genomen besluit om gebruik te maken van de sterke kanten van beide Vierplekken
- De fusie is organisatorisch afgerond. Daarmee zijn voldoende voordelen bereikt
- Elk lid van de wijkgemeente krijgt de gelegenheid de eigen voorkeur te volgen
- De profilering sluit direct(er) aan bij de kenmerken en mogelijkheden van de gebouwen
- De exploitatiekosten zijn relatief laag
- Er zijn geen grote investeringen nodig.

d. Ontwikkelingen en factoren die dit scenario belemmeren:

- Het gevoel van samen één gemeente zijn blijft beperkt
- Een nog grotere inzet van predikanten, kerkelijk werker, andere professionals en vrijwilligers blijft nodig
- De gevoeligheid voor een mogelijke toekomstige terugloop in de formatie van predikanten en kerkelijk werker wordt vergroot.

8 Proces naar besluitvorming en draagvlak gemeente

8.1 Algemeen

Het is niet voor niets dat de werkgroep bij de beschrijving van de scenario's is begonnen met waarden en overtuigingen. Naar ons idee is de bewustwording van eigen waarden en die van anderen, zinvol en noodzakelijk. Anderszins kunnen waarden en overtuigingen ontwikkelingen in de weg staan.

Ook de opsommingen die we onder c. en d. gaven, geven handvatten bij het keuzeproces. Immers, zo krijg je helder welke bestaande ontwikkelingen al een tendens laten zien richting het betreffende scenario, en welke factoren nog meer in die richting wijzen. En tevens wat er speelt dat juist geen invloed heeft op dit scenario of het zelfs tegenwerkt.

Daarnaast is het nodig om ook de informatie voorin dit rapport mee te wegen: kenmerken en mogelijkheden van de kerken en gemeenschappen, het grotere verband kerkelijk Assen, ledenstatistiek, financiële gegevens.

Natuurlijk hoeft geen keuze gemaakt te worden uit de gepresenteerde scenario's. Laat het rapport een inspiratie zijn om te komen tot eigen oplossingen en een eigen scenario. Er kan ook gekozen worden uit scenario's die elkaar opvolgen in de tijd, of er kan gevarieerd worden in de *huurtermijn* (mocht gekozen worden voor verlenging).

Uit ervaringen van gemeenten elders kregen we het advies voor de Kerkenraad om

- Een duidelijke keuze te maken
- Een helder tijdspad af te spreken
- Draagvlak te zoeken en te creëren binnen de gemeente met het doel helder voor (ieders) ogen.
- Iets nieuws opstarten draagt bij aan onderlinge verbondenheid en gemeenschapsvorming

8.2 Procesvoorstel

1. Spreek binnen de kerkenraad eerst over waarden en overtuigingen en stel vast welke gedeeld worden.
2. Ga hiermee naar de gemeente
 - a. Bespreek waarden en overtuigingen binnen de gemeente.
 - b. Schakel de predikanten daarbij in en overweeg ondersteuning door een externe adviseur
3. Ontwikkel op basis van de door de gemeenteleden aangereikte waarden en overtuigingen en wat in dit rapport beschreven is binnen de kerkenraad één of meer vierplek-scenario's
4. Ga hiermee én met ons rapport naar de gemeente.
5. Kom mede op grond van deze raadpleging binnen de kerkenraad tot een besluit over de scenario's
6. Dien dit als voorstel bij de AK in en licht dit toe
7. Neem in bovenstaand proces GGZ-Drenthe informeel mee via een verkenner met binding aan Vredenoord. Zoek naar wat voor GGZ en zijn moedermaatschappij Espria belangrijk is betreffende de Adventskerk.
8. Mocht uiteindelijk met GGZ onderhandeld worden laat het dan – in overleg met de AK/CvK - door een Vredenoorder met ervaring op dit gebied doen.

In de tijd

1. Meningsvorming kerkenraad en plan	eind mei 2019 gereed
2. Consultatie gemeente	eind september gereed
3. Besluitvorming kerkenraad en voorstel naar gemeente	eind oktober gereed
4. Gemeente raadpleging	eind november
5. Definitief besluit binnen Vredenoord	eind december
6. Voorstel naar AK	eind januari 2020

Bijlage 1 Ledenstatistiek Protestantse Gemeente Assen

Bron: Scipio ledenstatistiek

Ledenaantallen van de oorspronkelijke wijkgemeenten, per 31-12-2013, voor de fusie

Leden per wijk	
Jozefkerk	1318
Zuiderkerk	459
De Bron	1354
De Ontmoeting	983
Vredeveld (incl GGZ)	905
Assen-Noord	1918
Totaal	6937

Ledenaantallen voor de drie huidige wijkgemeenten in de loop der jaren

Aantal leden ultimo	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Jozefkerk	1.348	1.318	1.296	1.268	1.211	1.165	1.120
Drieklank	2.917	2.796	2.637	2.518	2.487	2.394	2.355
Vredenoord	3.018	2.823	2.685	2.617	2.541	2.434	2.360
Totaal	7.283	6.937	6.618	6.403	6.239	5.993	5.835
Mutatie t.o.v. vorig jaar		-4.8%	-4.6%	-3.2%	-2.6%	-3.9%	-2.6%

Leeftijdsopbouw van de oorspronkelijke wijkgemeenten, per 31-12-2013, voor de fusie

Wijk	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Jozefkerk	12%	13%	21%	39%	16%	100%
Zuiderkerk	6%	8%	19%	49%	17%	100%
De Bron	7%	16%	18%	38%	21%	100%
De Ontmoeting	30%	19%	33%	16%	2%	100%
Vredeveld incl GGZ	6%	14%	23%	39%	19%	100%
Assen-Noord	20%	15%	38%	23%	4%	100%
Totaal	14%	15%	27%	32%	12%	100%

Leeftijdsopbouw van de drie huidige wijkgemeenten, per 31-12-2013, voor de fusie

Leeftijdsopbouw	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Jozefkerk	12%	13%	21%	39%	16%	100%
Drieklank	15%	16%	24%	32%	14%	100%
Vredenoord	15%	15%	33%	28%	9%	100%
Alle wijken	14%	15%	27%	32%	12%	100%

Leeftijdsopbouw voor de drie huidige wijkgemeenten, per 31-12-2018

Leeftijdsopbouw	0-19	20-39	40-59	60-79	80+	Totaal
Jozefkerk	11%	12%	19%	40%	18%	100%
Drieklank	13%	16%	24%	32%	16%	100%
Vredenoord	10%	14%	30%	34%	12%	100%
Alle wijken	11%	14%	25%	34%	15%	100%

Bijlage 2 Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Adventskerk

De Adventskerk ligt op het terrein van GGZ Drenthe, aan de rand van Vredeveld.

De kerk is na een aantal jaren op verzoek van Licht en Kracht door de toenmalige Hervormde Gemeente, die tot dan toe kerkte in wijkgebouw De Schulp, in gebruik genomen.

In 1999 verliet de Gereformeerde kerk van Vredeveld haar eigen kerkgebouw, De Open Hof, om in Samen Op Weg-verband, en later als Protestantse wijkgemeente Vredeveld, de Adventskerk als gezamenlijke vierplek te gebruiken.

Sindsdien – en thans tot einde 2022 -wordt het gebouw van GGZ Drenthe gehuurd waarbij deze instelling het onderhoud van gebouw en interieur en van het orgel alsmede de verbruikte energie voor haar rekening neemt. De kerk wordt af en toe door GGZ gebruikt voor vergaderingen, manifestaties en symposia.

Volgens een rapport van MBO-studenten uit 2017 is de onderhoudsstatus van de Adventskerk goed te noemen.

Vanuit de hal voeren deuren naar de toiletgroep en de bergruimte in/onder de toren, de keuken (met verrijdbare buffetkasten waarin porselein en glaswerk), de consistorie/vergader ruimte, die met een schuifwand in tweeën is te delen, en de geluidskamer/bergruimte. De kerkzaal, met een groot podium en een uitstekende akoestiek, heeft een capaciteit van 500 stoelen. Daarin staat ook een lange vaste tafel die voor diverse doeleinden wordt gebruikt. De voormalige glazen kapel is met middelen uit een nalatenschap verbouwd tot een stilteruimte. Uit die nalatenschap zijn t.b.v.

tentoonstellingen van beeldende kunst ook de museumverlichting aan de wanden, het aangepaste liturgisch centrum en het Deblieck-kistorgel gefinancierd.

Het mechanische Van Vulpenorgel dateert uit 1970 en is later uitgebreid.

De vleugel is gezamenlijk eigendom van de PGA en van GGZ Drenthe; zij dragen ieder de helft van de onderhoudskosten.

In de huur is ook het gebruik van het dichtbijgelegen Proathoes (met grote vergaderzaal en bijruimtes) begrepen. Hiervan wordt beperkt gebruik gemaakt.

Vóór de Adventskerk en op het nabijgelegen parkeerterrein is voldoende parkeergelegenheid.

Weekprogramma: (Bron: Mijntje Hennipman, beheerder)

Zondagmorgen wekelijkse viering. Voor bezoekersaantallen zie de afzonderlijke bijlage. Tussen de 7 en 20 bewoners van GGZ bezoeken de diensten.

Zondagmiddag

1x per maand kerkmuzikale dienst Musica pro Deo, bezoekersaantallen liggen tussen 150-300

6x per jaar openstelling tentoonstelling, gemiddeld 60 bezoekers

2x per jaar theatervoorstellingen /Kerk en Theater, gemiddeld 100 bezoekers

Maandag

Taalondersteuning vluchtelingen 13.30-15.30

Totale groep, deelnemers incl. vrijwilligers 25-30 mensen

Koor Enjoy 16.00-17.00

Bijlage 2 Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Adventskerk

6x pj kernteam pastoraat	19.30-22.00
Kerkenraadsvergaderingen miv sept 2018 1x2 maand	19.30- 22.00
3x per jaar vergadering van het justitiepastoraat	09.30-13.00
Dinsdag	
Stilte moment	12.00-13.30
Gedurende de zomerperiode zomersoos Senioren	13.30-15.30 tussen 10-20 bezoekers
Woensdag	
Stilte en meditatie	15.00-17.30 tussen 6-12 deelnemers
Nagesprek Stiltewandeling 20 x 8-12 mensen	11.30 -12.30
Donderdag	
Stiltemoment	12.00-13.30 wisselend, tussen 0-2
3x per jaar vergadering werkgroep Adventskerk-GGZ	13.15- 14.30
Vrijdag	
Openstelling van kerk en expositie/stiltemoment en voorbereiden viering zondag	09.00-12.00
Nagesprek Stiltewandeling 8 x 8-12 mensen	11.30 -12.30
Uitvaarten en concerten	
Uitvaarten kerkelijk en niet kerkelijk	2016 21x (12xK, 9xNK) 2017 19x (13xK en 6xNK)
Concerten en andere grote bijeenkomsten	2016 3x 2017 3x

Ander regelmatig gebruik:

Vespers rondom kerkelijke feestdagen

Repetities van het ABC-koor 12x, orkest 8x

Repetities cantorij gemiddeld 12 x per jaar, en van de vespercantorij gemiddeld 6x per jaar

Ophangen/afhangen tentoonstellingen (12x)

Vergaderingen van diverse werkgroepen die niet standaard in de Adventskerk plaats vinden.

Orgellessen door Wietse Meinardi; Zondagavond speelt Melle Buruma op het orgel

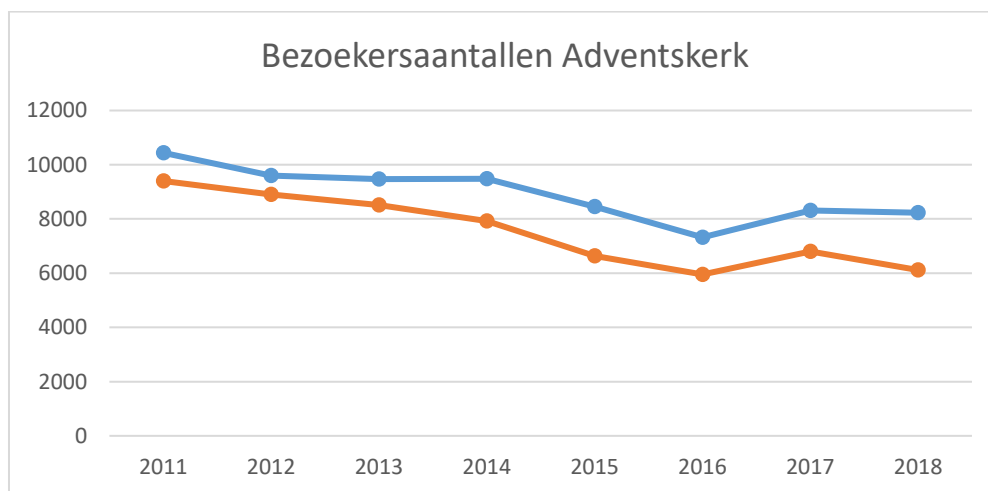
N.B. Hierin zijn niet meegenomen de studiebijeenkomsten/symposia die door GGZ zelf worden georganiseerd. Dit komt een aantal keren per jaar voor.

Bezoekersaantallen vieringen

Jaar		Gewone diensten	Gez. diensten	Morgen-gebed	Totaal bezoekers	Dienst Musica pro Deo	Totaal incl diensts MpD
2018	Aantal	38	7	9	6122	9	8229
2018	Gem	109	194 ^{*1}	68		234	
2017	Aantal	38	11	8	6796	6	8316
2017	Gem	117	165	67		253	
2016	Aantal	44	4	2	5953	6	7323
2016	Gem	118	155	64		228	
2015	Aantal	40	7	7	6637	8	8452
2015	Gem	125	170	66		227	
2014	Aantal	45	9	2	7925	9	9480
2014	Gem	137	181	63		173	
2013	Aantal	48	6	2	8515	5	9465
2013	Gem	151	195	40		190	
2012	Aantal	49	5	3	8900	4	9600
2012	Gem	153	241	67		175	
2011 ^{*2}	Aantal	21	0	0	9399	2	10439
2011 ^{*2}	Gem	172	0	0		200	

*1 Inclusief de eerste gemeenschappelijke Kerstnachtdienst

*2 De totale bezoekersaantallen voor 2011 zijn gebaseerd op telling vanaf 21 augustus, ze zijn geëxtrapoleerd naar het hele jaar

Oranje: bezoekersaantallen vieringen in de ochtend

Blauw: bezoekersaantallen inclusief diensten Musica pro Deo

Bijlage 3 Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Opstandingskerk

De Opstandingskerk ligt midden in woonwijk Marsdijk, Assen Noord.

De kerk is gebouwd naar een ontwerp van de Asser architect Tangerman, is in 1992 in gebruik genomen als een kerkgebouw voor zowel Gereformeerden als Hervormden uit Peelo en Marsdijk. De kerk is door zowel Hervormd Rozenburg als de Gereformeerde Kerk Assen (SOW) binnen de St. Kerkbouw Marsdijk gerealiseerd. Zij is eigendom van de Protestantse Gemeente Assen.

Tegenover de kerk ligt het parkeerterrein van het winkelcentrum dat op de avonden en op zondag voor de auto's van kerkbezoekers voldoende ruimte biedt.

Links van de entree is de garderobe, rechtdoor een centrale ontvangsthal met enkele tafels en daaromheen stoelen, een buffet waarachter een keuken met een uitgebreide voorziening voor o.a. het bereiden van (warme) maaltijden. Met een kunststof wand is de hal te verkleinen waardoor een extra vergaderruimte ontstaat. Achterin links is een kleine vergaderruimte. Achteraan rechts zijn een toiletgroep en een grote(re) ruimte met bar die vooral d/voor de jeugd wordt gebruikt. De grote kerkzaal, met een kunststof wand in tweeën te delen, telt maximaal 350 stoelen, heeft een beamerinstallatie met twee schermen, een los/rijdend scherm, een mechanisch pijporgel (van Vulpen/Steendam) en een piano. Op het dak staan 36 zonnepanelen waarmee gedeeltelijk in eigen energie wordt voorzien.

De hal is te vergroten door zaal 1 en of zaal 2 erbij te betrekken.

In totaal zijn er dan 3 of 4 verschillende kleine zalen los van elkaar te gebruiken.

De soosruimte en zaal 4 zijn via de achteringang zelfstandig bereikbaar.

Ook is de toiletgroep te schakelen met (los gebruik) van soos en zaal 4

Achter is ook een naar buiten afgeschermd binnenplaats.

Gebruik Opstandingskerk (gegevens Fred Veldwisch, beheerder) in seizoen 2017-2018

		Aantal dagdelen	Aantal deelnemers per dagdeel
1	Verhuur (zaal 4)(Post.NL)	Permanent	
2	Eredienst	50	100 - 300
3	Kindernevendienst 2 groepen	50	2 - 25
4	Kinderoppas	50	6
5	Wekelijkse schoonmaak kerk	50	4
6	Orgellessen	20	2
7	Tuinonderhoud	20	3
8	Jeugdclubs 2 groepen	18	30
9	Onderhoud enz.	15	3
10	12+ groep	10	12
11	B2 get there	10	12
12	Budget Support	10	6
13	College van Diakenen	10	16
14	"Samen eten smaakt naar meer	10	60
15	Kring overdag	10	10
16	Moderamen wijkkerkenraad	10	7
17	Passage	10	45
18	Wijkdiaconie	10	8
19	Oefenen predikanten Goh	8	3
20	Oecumenisch Leerhuis	6	70

Bijlage 3 Geschiedenis, inrichting en gebruik van de Opstandingskerk

21	Santons maken	6		15
22	Soepel (jonge ouders)	6		30
23	Werkgroep Economie en Geloof (o.a. dank/biddag)	6		15
24	Ontmoetingsmiddagen Ouderen	5		45
25	Paasproject Kindernevendienst	5		8
26	Stembureau	5		1580
27	Uitvaarten	5		75 - 200
28	Uitvaarten voorgesprek enz.	5		6
29	Kinderkerstfeest voor kinderen in de wijk	4		120
30	Meditatief schilderen	4		11
31	Overleg Kerst / voorbereiding	4		6
32	Overleg Kindernevendienst	4		9
33	Paasnachtwake + voorbereiding	4		60
34	Uitvaartoverleg PGA	4		8
35	Vorbereiding erediensten / Soepel	4		4
36	Werkgroep Pastoraat	4		8
37	Werkgroep seniorenpastoraat	4		8
38	Werkgroep Vieren	4		5
39	ABC-koor	3		20
40	Cantorij	3		35
41	Kerstpakketten actie voorbereiding	3		20
42	Oefenen cabaret Millennium Proof	3		10
43	Werkgroep Kruispunten	3		8
44	Basisscholen bezoek	2		60
45	Gemeenteavond	2		75
46	Kerstpakketten Actie	2	dagen (24 uur)	40
47	Kindernevendienst verg	2		8
48	Oefenen Fluitique	2		3
49	Start en terugkomst Kerkbalans	2		35
50	Werkgroep gebouwen	2		4
51	Werkgroep Welkom	2		5
52	Gesprek nw ambtsdragers	1		4
53	Groene Kerkenroute	1		20
54	Iets met de (oud) ambtsdragers	1		15
55	Kascontrole CvD	1		10
56	Kerst-inloop	1		20
57	Kostersbijeenkomst	1		40
58	Lekenspel oefenen	1		6
59	Oefenen koor Spirit	1		40
60	Paasontbijt	1		100
61	Rode Kruis-ontmoetingsmiddag	1		45
62	St. Maartenviering voor alle kinderen in de wijk	1		80
63	Swamp bijeenkomst	1		15
64	Uitvoering Goh (Roeland)	1		100
65	Vrouwen gespreksgroep	1		10

Bijlage 4 Financiële gegevens Protestantse Gemeente Assen

Bron: College van Kerkrentmeesters, jaarrekeningen van 2015, 2016 en 2017 en begrotingen 2018 en 2019

Kosten gebouwen

Jaar	2015	2016	2017	2018 begroot	2019 begroot
Opstandingskerk	13.566	10.798	12.222	13.745	12.946
Opbrengsten	-17.954	-8.818	-7.569	-9.000	-5.000
Netto kosten	-4.388	1.980	4.653	4.745	7.946
Adventskerk	9.229	9.541	11.407	10.860	11.308
(Huur GGZ)*	(8.600)	(9.029)	(9.481)	(9.960)	(10.458)
Opbrengsten	-2.658	-5.325	-4.237	-5.750	-5.400
Netto kosten	7.575	4.216	7.170	5.110	5.908
Jozefkerk	26.710	28.874	22.929	28.450	26.450
Opbrengsten	-1.149	-1.267	-295	-1.000	-1.000
Netto kosten	25.561	22.634	27.607	27.450	15.450
De Bron	20.131	22.200	20.963	22.250	22.130
Opbrengsten [#]	-13.585	-18.968	-17.427	-20.000	-17.500
Netto kosten	6.546	3.232	3.536	2.250	4.630
Kloosterverste	26.673	25.680	25.612	25.450	24.400
Opbrengsten	-538	0	-410	0	0
Netto kosten	26.135	25.680	25.068	25.450	24.400

* De huur van de Adventskerk wordt jaarlijks met 5% verhoogd.

[#] Het is beleid om veel PGA-vergaderingen en bijeenkomsten in De Bron te houden, wat de inkomsten positief beïnvloedt.

Onttrekking grootonderhoud gebouwen (netto) (zonder orgelonderhoud)

Jaar	2015	2016	2017
Opstandingskerk	33.278	4.471	4.188
Jozefkerk	48.355	200.788	33.684
De Bron	1.209	4.188	3.773

Raming kosten groot onderhoud 2018-2026

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Gemiddeld
Opstandingskerk	3.267	32.428	2.360	44.394	16.335	4.175	6.292	15.609	20.182	605	14.628
Jozefkerk	73.205	86.092	106.964	62.920	31.339	68.244	53.845	6.232	24.079	8.773	52.169
De Bron	4.538	7.563	4.538	13.613	7.563	4.538	4.538	7.563	28.738	4.538	8.773

Deze tabel toont de verwachte jaarlijkse kosten van groot onderhoud aan de gebouwen tot 2026. De bedragen zijn gebaseerd op offertes van aannemers en schildersbedrijven en rapporten van de monumentenwacht. De kosten (€850.000) van de (ver)bouw van het Kerkelijk Bureau en een zalencentrum bij de Jozefkerk zijn hierin niet meegenomen.

Enkele kengetallen m.b.t. de PGA-financiën uit CvK- jaarrekeningen en- begrotingen.

	Jaarrek 2015	Jaarrek 2016	Jaarrek 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Bijdrage leden	755.465	723.740	688.970	674.652	658.902
Totale baten	976.960	1.035.783	970.697	930.907	908.222
Totale lasten	980.468	946.416	988.292	1.060.355	1.174.217
Resultaat	26.323	145.552	-3.781	-129.448	-215.995
Balans act=pas	2.402.983	3.118.023	3.161.710	n.v.t.	n.v.t.
Eigen vermogen	1.646.558	2.566.228	2.490.643	„	„
Wijkpredikanten	507.865	518.300	532.868	571.620	675.079

De PGA heeft nog één pastorie in eigendom, aan de Martin Luther Kingweg. De waarde hiervan is niet in het eigen vermogen opgenomen en vormt een stille reserve.

Bijlage 5 Ervaringen van kerkelijke gemeenten elders, trends en lessen

Samenvoegen of niet

In de meeste gemeenten waarmee contact is geweest zijn

- Wijkgemeenten samengevoegd,
- Eén of meerdere kerkgebouwen gesloten,
- Of zijn alle oude kerken gesloten en is daar één nieuwgebouwde kerk voor in de plaats gekomen.

Reden voor fusie of sluiting meestal:

- Afname kerkbezoek en aantal leden (een trend binnen PKN-kerken in heel het land)
- Financiële nood (mede door afname van kerklidmaatschap)
Maar ook, meestal in combinatie met bovenstaande:
- Steeds moeilijker te vervullen vacatures voor ambtsdragers
- Samen-op-weg-proces

Oplossingen:

- Allen kerken in één (of nog een paar) van de kerkgebouwen, de andere(n) afstoten
- Alle kerken afstoten en nieuwe kerk bouwen, die aan alle wensen en nevenactiviteiten (ook huur aan derden) voldoet.

Effecten (ervaringen samengevoegd):

- Meermalen gehoord: aanvankelijk toename kerkbezoek (meer dan het kerkbezoek in de oude kerken opgeteld), *maar*
- Daarna toch een gestage afname, maar in bijvoorbeeld Heerenveen langzamer dan landelijk.
- Meer jonge gezinnen in de kerk. Andere jongeren zien trekt jongeren en jonge gezinnen aan. Sowieso meer mensen in de kerk trekt weer meer mensen aan.
- Grottere vijver om ambtsdragers uit te vissen, daardoor meer bestuurlijke kwaliteit.
- Predikanten verdelen vergadertaken, daarom bijvoorbeeld meer tijd voor pastoraat.
- Indien ouderen komen uit andere wijken dan de nieuwe vierkerk voor allen: vervoer heel aantrekkelijk regelen. Maar helpt niet altijd.
- Sterk geprofileerde kerken splitsen soms af (Gereformeerde Bond, evangelisch).
- Voordeel van het afstoten van de oude kerken en samen een nieuwe bouwen is dat de pijn gelijk verdeeld wordt en er een nieuw elan ontstaat.
- Een volle kerk met veel kinderen vraagt wel heel veel vrijwilligers.

Profileren

Van bijna elke gemeente krijgen we het advies te profileren, niet kleurloos te worden. Er moet iets te kiezen zijn. Iemand zei: "Als je je profileert laat je je rijkdom zien"

Wel is het van belang aan andere financiële modellen te werken, want als kerkbezoekers geen lid meer zijn heb je minder inkomsten.

Mogelijkheden globaal:

Eigen wijkgemeente sterker profileren binnen het geheel van de plaatselijke kerken.

Mensen gaan dan meer kerken over de wijkgrenzen heen en er komen mensen van buiten in de plaats. Overal in het land zijn daar voorbeelden van te vinden.

Profileren binnen dat ene gebouw waar nu meer wijkgemeenten vieren.

Vormen:

- Diensten na elkaar op zondag met een verschillend profiel. Bijvoorbeeld: eerst een wat orthodoxere of meer mainstream kerkdienst. Daarna een evangelische gezinsdienst. En dan 's middags of 's avonds een hoog-liturgische dienst, een Taizédienst of een cantatedienst.
- Per predikant die voorgaat (uit de samengevoegde gemeenten) is er een verschillend (theologisch) profiel of sfeer in de kerkdienst.
- Per week accentverschillen in de dienst, passend bij de oorspronkelijke kleur van de diensten voor de fusie.
- Twee kerkzalen waarin tegelijk een kerkdienst plaatsvindt met een verschillende signatuur. Na de dienst ontmoet men elkaar bij het koffiedrinken.

Echter, zo zei men, ook in het geval van verschillende profielen binnen een kerkgebouw zul je de grenzen van het totale profiel moeten aangeven. Je staat met elkaar ergens voor. Het moet wel onder de vlag van een visie plaatsvinden.

In alle gevallen vervagen de oorspronkelijke wijkgrenzen.

Gevraagd naar lessen en tips

(Naast wat hierboven al genoemd is en samengevoegd van alle gesprekken):

Lessen t.a.v. het proces:

- Wees zorgvuldig met welke kerken je afstoot. Niet allemaal kerken sluiten van een van oorsprong zelfde signatuur bijvoorbeeld. Ook niet per se de duurste kerk afstoten (wat vaak de historische kerken zijn i.v.m. stookkosten).
- Met de keuze voor een gebouw moet je heel lang vooruitkijken.
- Liefst: eerst inhoud en dan keuze voor gebouw.
- Leg besluiten goed vast.
- Duidelijk zijn over je visie en het einddoel terwijl het veranderingsproces loopt.
- Betrek uiteraard de gemeente, maar geef ook duidelijk aan waarover gemeenteleden wel of niet iets te zeggen hebben.
- Houd vast aan je plan en blijf er helder over communiceren.
- Kom tot een duidelijk proces, met helder tijdpad.
- Maak haast met ingrijpende beslissingen.
- Pastoraat boven stenen.
- Bij fusie of sluiting zijn er altijd mensen die wegblijven. Accepteer dat je mensen gaat verliezen, mensen moeten iets los gaan laten.
- Geld moet volgend zijn, bij alles wat je doet.
- Ontwikkel andere financiële modellen.

Inhoudelijke adviezen:

- Kerk-zijn is meer dan de zondagse kerkdienst; wees creatief en ga verbindingen aan met creatieve mensen (en bondgenoten) buiten de kerk.
- Richt je bij alles wat je doet binnen de gemeente óók naar buiten, voor wie maar wil; dat is op een bepaalde manier missionair zijn. Kijk wat er leeft en nodig is. PR is belangrijk in een wereld met veel concurrentie. Wat is je pré als kerk?

- Kijk over wijkgrenzen heen.
- Doe waar je goed in bent. Heb vertrouwen. Er is bij kerkbezoek altijd sprake van golfbewegingen.
- Dat mensen zich gezien en gekend voelen is belangrijk, dat bindt en trekt aan.